

К.б.н., доцент Слесарчук В.Ю., д.ф.н., професор Подплетня О.А.,

к.мед.н., асистент Хомяк Н.В., асистент Кайдаш С.П.,

к.мед.н. Потапова Т.М.

Україна, м. Дніпро, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

кафедра загальної та клінічної фармації

Домінуючи якості особистості викладача вищої медичної школи та їх вплив на навчальний процес

Анотація. У статті проаналізовані основні професійно значущі якості особистості сучасного викладача. Аналізу підлягали дані анкетування та опитування серед студентів-провізорів та клінічних провізорів ДЗ «Дніпропетровська медична академія» 1-5 курсів. Визначено основні вимоги до особистості педагога та його професійних якостей. Серед них студенти визначають високий інтелект, культуру, широкий кругозір, почуття гумору та доброзичливість. Знання цих якостей допоможе досягти викладачеві вузу високого рівня майстерності й впливати на формування особистості студента.

Ключові слова: особистість викладача, професійні якості, діяльність викладача, студенти провізори.

Summary. The article analyzes the main professional qualities of the personality of a modern teacher. The analysis was subjected to questionnaires and surveys among student pharmacists and clinical pharmacists SE «Dnepropetrovsk medical academy of ministry of health of Ukraine» 1-5 courses. Certainly the basic requirements to personality of teacher and him professional qualities. Among them students determine a high intellect, culture, broad mind, sense of humour and goodwill. Knowledge of these qualities will help to attain the teacher of institute of higher of high level of trade and influence on forming of personality of student.

Key words: personality of teacher, professional qualities, activity of teacher, students of pharmacists.

Введення. Педагогічні кадри - це основні ключові ресурси освітнього процесу. Саме від їх професійної підготовки, від того як вони відповідають сучасним, швидкоплинним вимогам часу та системі освіти, що постійно реформується, залежить якість підготовки майбутніх спеціалістів, їх мотиви та бажання навчатися. Якісна освіта є запорукою майбутнього країни, важливою складовою її національної ідентичності та державного добробуту. У сучасних умовах ринку праці та особливостей працевлаштування відбувається реформування сучасного українського суспільства, зростають вимоги до професійної компетентності випускників, що обумовлює якісно нові форми та методи вищої освіти [1, 2]. І в таких умовах викладач має бути пластичним, мати сукупність універсальних якостей: він повинен мати здібності організатора, оратора, аналітика, він повинен знайти свій підхід до студентів, своє рішення, зацікавити, бути висококомпетентним фахівцем у своїй галузі і ерудитом в інших галузях знань, вміти поєднувати педагогічний арсенал виховання і навчання в навчальному процесі.

Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму і особистісних якостей викладача вищої школи [3, 4, 5]. На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічатимуться викладачі вищої школи у цьому тисячолітті, є:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;
- самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань;
- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду;
- розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок із таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, економіка, правознавство та ін.;
- робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Усе це може здійснювати лише викладач з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими і дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентноздатності, ерудованості, прагненням до безперервної освіти [6, 7].

Метою нашого дослідження було вивчення домінантних якостей особистості викладача, відсутність яких тягне за собою неможливість ефективної та результативної педагогічної діяльності і погіршує засвоєння матеріалу студентами. Дослідження проводили на базі кафедри загальної та клінічної фармації Дніпропетровської медичної академії. Для вивчення домінантних якостей особистості викладача та їх впливу на якість засвоєння матеріалу нами були проведені: анкетування та опитування. Подібне анкетування проводили наші колеги на базі кафедри неврології № 2 Харківського національного медичного університету (ХНМУ) та кафедри соціальної медицини, управління та бізнесу в охороні здоров'я (ХМАПО). Ідея нам сподобалася й ми провели подібне опитування. Ми співставляли відповіді молодших курсів з відповідями старшокурсників. Тоді як наші колеги аналізували дані і порівнювали їх з відповідями випускників попередніх років. Питання в анкетах були поділені на групи: 1 група - якості, які визначають спрямованість особистості: соціальні потреби, ідейні переконання, усвідомлення соціального, суспільного обов'язку, моральна орієнтація, суспільна активність, громадська відповідальність, толерантність; 2 група - якості, які визначають педагогічну спрямованість особистості вчителя: любов до дітей, педагогічний такт, спостережливість, вимогливість, організаційні можливості, справедливість, цілеспрямованість, реальна самооцінка, стриманість, професійна працездатність, почуття гумору; 3 група - якості, які визначають пізнавальну активність: інтереси, інтелектуальна активність, готовність до самоосвіти, відчуття нового. Окремою групою було виділено негативні якості викладача – невірноваженість, неухажливість, незібраність, упередженість. Також був пункт – вказати свій варіант. Респондентам треба було вказати місце по значимості впливу на учбовий процес перелічених якостей викладача та вказати потрібно чи не потрібно їх мати.

Результати дослідження. Як показав аналіз результатів опитування, ідеальний образ викладача неоднаковий для різних груп студентів. Проте, в обох групах (молодші курси та старші курси) на перше місце виходили високий інтелект, ерудованість, почуття гумору (див. таблицю 1). Аналізуючи далі результати анкетування бачимо, що студенти молодших курсів більше орієнтуються на роль викладача, а з підвищенням курсу все частіше звертають увагу на його особистість. Причому вимоги до особистісних якостей ростуть. Такі характеристики як доброзичливість, такт, виразна мова, дисциплінованість, самокритичність, емоційна стійкість, урівноваженість частіше за все відмічалися нашими студентами.

Професійно-значущі якості викладача (за результатами анкетування студентів – провізорів молодших та старших курсів)

№ п/п	Професійно-значущі якості викладача	Кількість позитивних відповідей серед студентів молодших курсів, у %	Кількість позитивних відповідей серед студентів старших курсів, у %
1	Високий інтелект, культура	67,5	78,9
2	Широкий кругозір, ерудиція	54,0	83,3
3	Почуття гумору	92,5	93,75
4	Уважність	81,1	72,9
5	Доброзичливість, доброта	76,3	62,5
6	Гнучкість, готовність до перегляду своїх поглядів і сприйняття нового	88,75	81,25
7	Товариськість, уміння налагодити відносини	85,4	90,0
8	Неконфліктність, толерантність	92,5	89,5

Окремо виділимо пункт «уміння встановити контакт із студентами», його відзначали всі респонденти. Ця якість викладача дозволить відчувати аудиторію, бачити віддачу від праці, розуміти складнощі при вивченні студентами деяких питань. Бути комунікативними та любити своїх студентів, і хороших, і поганих. Ми вважаємо, що викладач, який не любить студентів – професійно непридатний. Необхідно увесь час пам'ятати, що кожен студент – це особистість зі своїми індивідуальними особливостями. Це дозволить розкрити їх можливості й здібності повною мірою. А встановити тісний контакт зі студентами допоможе (відмічене при опитуванні) почуття гумору, при чому не тільки при спілкуванні поза межами аудиторії, а головне у навчанні. Жарт на зайнятті виконує як мінімум три функції. Перша, найкраще відома – релаксаційна. Друга функція гумору визначається необхідністю розвитку у студентів найважливішої якості – захопленості своєю справою. І найважливіша у етичному аспекті функція жарту – комунікативна (один із способів встановлення міжособистісних контактів).

Разом з тим, респонденти відмітили в проведеному дослідженні і негативні якості педагога, які не призводять до позитивного результату в навчанні і вихованні студентів: упередженість (52,3%), невірноваженість (43,5%), зарозумілість (17,3%) та ін.

Викладач вищого навчального закладу – особа, яка за змістом своєї професійної діяльності повинна мати сукупність універсальних якостей. Він повинен мати здібності організатора, оратора, аналітика, психолога, володіти строгою логікою педагогічного процесу і виховання, бути висококомпетентним фахівцем у своїй галузі і ерудитом в інших галузях знань. Такої багатопланової, розгорнутої кваліфікаційної характеристики не має, мабуть, ніяка інша професія [6, 7]. Від викладача потрібно не лише природні здібності, а і талант, величезні розумові, фізичні і емоційні витрати.

Висновок: Отже, проведення порівняння відповідей між двома групами студентів демонструє, що вектор основних орієнтацій на якості особистості викладача у сучасного студентства істотно не відрізняється. Студенти визначають: по-перше, високий інтелект та культуру; по-друге, широкий кругозір та ерудицію; по-третє, почуття гумору та доброзичливість, уважність. Єдність представлень усіх суб'єктів навчального процесу, що виявилася в цьому дослідженні про головні професійно-важливі якості сучасного викладача

допомагає досягти викладачеві вузу високого рівня майстерності й впливати на формування особистості студента, що виступає підставою для поліпшення ефективності їх діяльності.

Список використаної літератури:

1. Адриади И.П. Основы педагогического мастерства. Уч. пособие/ И.П.Адриади. – М., 2009. – 420 с.
2. Борисова О.М. Про роль професійної діяльності в розвитку особистості / Психологічне формування і розвиток особистості / Під ред. Л.І. Анциферової. – Львів : Освіта, 2002. – 146 с.
3. О.В. Брюховецька, Т.В. Чаусова. (Електронний ресурс). Професійно значущі якості особистості викладача вищого навчального закладу / режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8370/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%20%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D1%83%D1%89%D1%96%20%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf>
4. Марта Алекса. Професійно-значущі якості педагога як фактор навчально-виховного процесу // “LAW & PSYCHOLOGY 2013” (LPS-2013), 21–23 NOVEMBER 2013, LVIV, UKRAINE. – P. 78-81.
5. Л. Г. Кайдалова, Н. Б. Щокіна, Т. Ю. Вахрушева. Педагогічна майстерність викладача / Навчальний посібник. – Харків, Видавництво НФаУ, 2009. – 150 с.
6. Сабатовська Інна Сергіївна. «Професійно важливі якості фахівця за спеціальністю «викладач вищої школи» (Електронний ресурс) / режим доступу: <http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/4320/1/3.pdf>
7. І.С. Тимків Вимоги до особи викладача в сучасному освітньому просторі // Медична освіта № 1 (20) – 2014. – с.109-111.